

ELKE DE GREEF
BERT LODEWIJCKX

ZEVEN KRUIS WOOR DEN

Verhalen uit
de *spirituele* zorg

OTHEO BOOKS

INHOUD

Gevleugelde woorden	7
Kleine handleiding bij dit boek	11
Inleiding	15
Wat blijft, is de liefde	19
1. VERGEVING	41
2. BELOFTE	79
3. TOEVERTROUWD	107
4. WAAROM...?	127
5. VERLANGEN	147
6. VOLBRACHT	167
7. OVERGAVE	187
Nawoord	207
Bibliografie	211
Werkten mee aan deze publicatie	215
Noten	219

*Aan onze moeders
met hun eindeloze liefde...*

VOORWOORD

GEVLEUGELDE WOORDEN

Ik heb altijd gehouden van boeken die er geen doekjes om winden. Die niet op een halfzachte wijze zalvend en zeemzoet en sprookjesachtig zijn, maar juist het ware leven tot weerspiegeling willen brengen en de confrontatie met de lezer daarbij niet uit de weg gaan. Boeken van schrijvers die met beide voeten in de wereld staan, zeg maar, en het vertellen zoals het is. Die de lezer niet met alle geweld willen sparen, maar hem juist, koste wat het moge kosten, trachten te verrijken. *Zeven kruiswoorden* is zo'n boek. Mocht het een roman zijn, hij zou niet voor kinderen of voor gevoelige zielen geschikt zijn, en dat is wellicht ook nu het geval niet. Dit boek gaat over het leed dat leven heet, of althans over het lijden dat altijd, hoe graag wij het ook anders zouden zien, ten dele met leven gepaard gaat. Het lijden waarin Christus ons, aan het kruis en in de dorste Godverlatenheid, op een onvergelijkbare manier is voorgegaan.

Maar het gaat gelukkig ook over méér. *Zeven kruiswoorden* gaat er eveneens over dat ons leven én onze samenleving ons in de gelegenheid stellen, elke dag opnieuw, om te beseffen dat er in elke gemiste kans een nieuwe kans schuilt,

dat elke vorm van leed een bron van medelijden kan zijn, dat er in elke vloek een vraag naar troost te beluisteren valt. Dat het lijden en de wanhoop en de dood niet het laatste woord hoeven te hebben.

Zoals de zeven kruiswoorden van Christus niet het eindpunt of het slotakkoord vormen van het evangelie, zo weigeren ook de schrijvers van – en alle medewerkers aan – dit boek zich zomaar neer te leggen bij wat soms louter een terneerdrukkende, moeilijke, soms zelfs onmogelijke wereld of een huiveringwekkende realiteit lijkt te zijn. Dat weigeren ze. Ze kijken verder. En vooral: ze dóén verder.

Juist daarom is dit boek zo overtuigend en zo inspirend: omdat het spreekt van woorden die tezelfdertijd ook daden zijn. Van woorden die vereeuwigd staan op het papier, maar tezelfdertijd in de praktijk van elke dag opnieuw geboren worden.

Christus wordt in de Bijbel wel ‘het Woord’ genoemd, het Woord dat mens geworden is, het Woord dat aan de grondslag ligt van hemel en aarde en dus van onze werkelijkheid. Hem reduceren tot wat Hij gezegd heeft, al dan niet aan het kruis, Hem terugbrengen tot slechts de woorden die Hij op aarde uitgesproken heeft, zou er dan ook op neerkomen dat wij Hem danig te kort doen. Het tegendeel van een praatjesmaker was Hij, het tegendeel van iemand met veel noten op zijn zang: Hij was het Woord zélf, het Woord dat leven geeft, en dat door de mensen die getuigen in dit boek daadwerkelijk in leven wordt gehouden.

Zeven kruiswoorden zal veel lezers nederig stemmen. Dat deed het met mij, in elk geval. En dat is goed. Nederigheid is goed. Je moet nederig zijn om naar het hogere te kunnen reiken. Je moet soms in de diepte afdalen om boven jezelf te

kunnen uitstijgen. Dit boek, wat mij betreft, kan daarbij helpen.

Het windt er geen doekjes om, nee. Maar het geeft je tezelfdertijd vleugels.

Christophe Vekeman

KLEINE HANDLEIDING BIJ DIT BOEK

Beste lezer,

Het boek dat u nu in handen hebt is organisch gegroeid uit de samenwerking van verschillende partners. De belangrijkste zijn de zorgpastores en spirituele zorgverleners die uit hun rijke verhalen- en verbeeldingskast hebben geput. Kelly Keasberry schetst bij het begin van het boek wie tot deze beroepsgroep behoren: professionelen in de zorg met een hart voor de spirituele en religieuze noden, krachtbronnen en hoop van zorgvragers en zorgmedewerkers, waarop zij hun begeleiding en ondersteuning afstemmen. Zorgpastores vertrekken hierbij van een christelijk referentiekader vanwaaruit zij een respectvolle dialoog aangaan met allen die hen in vertrouwen nemen, ongeacht geloof of levensbeschouwing. In het boek kom je ze tegen onder verschillende benamingen: (zorg)pastor, spiritueel zorgverlener, pastoraal werker, medewerker zinzorg of zingeving en pastorale zorg; een weerspiegeling van de realiteit zoals die is. Zorgpastores zijn verhalendragers. In vorming en opleiding waaraan zij meewerken, het onderzoek dat zij voeren, de jaarverslagen die zij schrijven, de getuigenissen die ze op

gespreksavonden geven: steeds weer klinken hun verhalen, gesprokkeld uit talloze ontmoetingen, maar altijd met groot respect voor de vertrouwelijkheid en voor hun gesprekspartners. Daarom dat ook in dit boek namen fictief zijn en details gewijzigd of weggelaten. Om diezelfde reden maken we ook geen melding van de namen van de zorgvoorzieningen.

Verwacht geen systematische uiteenzetting. Het boek is bedoeld om te beleven in woorden, beelden en klanken. Deze ervaring kan verdiept worden met de uitnodiging tot (beeld) meditatie en reflectie. Alleen of in dialoog met anderen. Voor teams in parochies en zorgvoorzieningen, voor gespreks- en spiritualiteitsgroepen biedt dit boek een schat aan materiaal om samen zingeving en geloof te verdiepen bij de zeven kruiswoorden. Inhoudelijke impulsen, verhalen, beelden, bezinnende en poëtische woorden, muziek (te beluisteren via de QR-code op het einde van elk hoofdstuk), Bijbelmeditatie en reflectievragen leveren evenzovele bouwstenen op voor een mooi gestoffeerde bezinnende en dialogische uitwisseling. Voor de Bijbelcitaten hebben we gewerkt met de Nieuwe Bijbelvertaling (NBV21).

In samenwerking met CCV (Christelijke Cultuur Vandaag) en de Elisabethwebsite – de website in Vlaanderen voor spirituele en pastorale zorg – is een digitaal inspiratieplatform ontwikkeld. Scan de QR-code hieronder en u vindt er materiaal om te downloaden in de vorm van teksten, beelden en muziek. Bruikbaar voor bezinning, individuele gesprekken, uitwisseling in zingroepen. We reiken impulsen aan voor vorming en opleiding in pastorale en spirituele zorg. En er is

een interactieve webpagina, waarmee we de hand uitsteken naar u, lezer van dit boek. Ook u bent voor ons een belangrijke partner. Bent u geïnspireerd geraakt door het lezen, beleven, mediteren, uitwisselen? Deelt u graag uw verhaal, een lied, gedicht? Of gaat u liever beeldend aan de slag met verf, inkt of bloemen? We kijken reikhalzend uit naar uw bijdrage.

Tot slot vermelden wij graag Caritas en de Beroepsvereniging voor zorgpastores als ondersteunende partners die het hele project mogelijk hebben gemaakt.

Frieda Boeykens

INLEIDING

Jezus' laatste woorden aan het kruis lijken op het eerste gezicht te behoren tot stoffige materie uit vervlogen tijden, maar ze blijken een mateloos beklijvende queeste op gang te hebben gebracht. Te midden van rijke verhalen uit de hedendaagse spirituele zorgpraktijk, treffende beelden en origineel gecomponeerde muziekstukken vormen de zeven kruiswoorden een kapstok om over de diepe gelaagdheid in de meest broze fasen van een mensenleven te verhalen. Deze verhalen en kunstwerken laten een nieuw en tijdloos licht schijnen op die indringende woorden uit onze joods-christelijke traditie.

Wij zijn als gepensioneerde priester en moeder van twee stevige lagerschooljongens afkomstig uit twee zeer uiteenlopende werelden, maar we koesterden beiden dezelfde uitdagende droom om ons in die bijzondere woorden te verdiepen. Ze blijken als een rode draad doorheen zo vele dagdagelijkse ervaringen binnen spirituele en pastorale zorgpraktijk geweven te zijn.

Die droom ontsproot op een plek in het Antwerpse, waar door het CCV (Christelijke Cultuur Vandaag) een vormingsdag voor pastores georganiseerd werd met als titel *De ziel op het spoor komen*, over de bijdrage van de expertise van geestelijke begeleiding in de pastorale zorg. Tijdens deze dag getuigde Bert Lodewijckx krachtig vanuit zijn eigen ervaringen met zieke, kwetsbare en stervende mensen en hun

WAT BLIJFT, IS DE LIEFDE

Het klinkt misschien cliché, maar we worden allemaal geboren met één zekerheid: ooit zullen we sterven. Deze onontkoombare waarheid verbindt alle mensen, en toch sterft iedereen op zijn eigen, unieke manier.

Twee jaar lang had ik het voorrecht als ziekenhuispastor te werken in een Antwerps ziekenhuis, van oktober 2022 tot oktober 2024. Het waren jaren vol kostbare momenten en betekenisvolle initiatieven. Ons pastorale team, bestaande uit drie katholieke en één protestantse pastor (ikzelf), maakte deel uit van het palliatief supportteam, het intern opvangteam en de dienst patiëntenbegeleiding. In nauwe samenwerking met psychologen en de sociale dienst droegen we een holistische visie uit op het mens-zijn, waarin vier aspecten centraal staan: fysiek, psychisch, sociaal en spiritueel. Goede zorg betekent dat aan elk van deze vier dimensies recht wordt gedaan. Het is als een stoel met vier poten: als één poot breekt, raakt de hele stoel uit balans. Verplegend personeel richt zich hoofdzakelijk op de fysieke gezondheid, maar ook de andere dimensies zijn van groot belang en beïnvloeden elkaar. Wanneer een patiënt vastloopt in zijn rouwproces of moeite heeft met de betekenis van zijn situatie, kan dat zijn gehele welzijn aantasten.

Luc Blomme – *Voetstappen*

WERKTEN MEE AAN DEZE PUBLICATIE

INITIATIEFNEMERS

- Bert Lodewijckx (priester en voormalig ziekenhuis-aalmoezenier in het Antwerpse)
- Elke De Greef (ziekenhuispastor in een algemeen en een psychiatrisch ziekenhuis in Oost-Vlaanderen)

VOORWOORD

- Christophe Vekeman (schrijver, dichter en performer)

ZORGPASTORES / SPIRITUELE ZORGVERLENERS IN VLAANDEREN

- Kelly Keasberry (protestants theoloog, freelance journalist en auteur, voormalig pastor van een algemeen ziekenhuis in Antwerpen; schreef het boek *Geworteld in verbinding. Een ecologische theologie voor de toekomst*, dat in 2024 bij uitgeverij Garant verscheen)
- Hilde Van den Berghe (voormalig pastor van een universitair ziekenhuis)

- Marie Robbroeckx (pastor in een algemeen ziekenhuis in Antwerpen)
- Liesbet Van Woensel, (pastor in een algemeen ziekenhuis in Oost-Vlaanderen)
- Christa Vandenberg (pastor in een algemeen ziekenhuis in de Kempen)
- Griet Wouters (pastor in een algemeen ziekenhuis in de Kempen)
- Myriam De Boer (pastor in een universitair ziekenhuis)
- Lobke Dewaele (coördinator ethiek en dementie voor groepering van woonzorgcentra in West-Vlaanderen)
- Michèle Pieters (pastor in een woonzorgcentrum in Oost-Vlaanderen)

BEELDEND KUNSTENAARS

- Jana Binon (theologe, kunstenares en bezielster van het inspiratieplatform www.inwezig.be)
- Luc Blomme (kunstenaar uit Rumbeke)
- Bart Debbaut (pedagogisch begeleider katholieke Vlaamse onderwijs)
- Erik Galle (priester, psychotherapeut, auteur en beeldend kunstenaar)
- Liesbet Van Woensel, (ziekenhuispastor in Oost-Vlaanderen)
- Poëtische woordenkunstenaars
- Agnes Pas (beeldend kunstenaar, dichteres, auteur en gewezen mantelzorgster)

- Hilde Van Parys (geëngageerd betrokken in Don Bosco Zennedal-Ommekaar)
- Componist/pianist/zanger
- Jan Huylebroeck (psychomotorisch therapeut en muziektherapeut in een psychiatrisch ziekenhuis in Oost-Vlaanderen)
- Redactie
- Frieda Boeykens (educatief medewerker CCV regio Gent)
- Tine Croonen (medewerker van Caritas Vlaams-Brabant & Mechelen)
- Harold Polis (uitgever en schrijver, verbonden aan Otheo)
- Charlotte Vandenberghe (echtgenote, steun en toeverlaat van Elke en tevens zelf zorgpastor geweest)

Coverontwerp: Beeldzorg
Vormgeving binnenwerk: www.intertext.be
Productiebegeleiding: Tim Beijer Producties

© Otheo Books, Halewijnlaan 92, 2050 Antwerpen, België,
www.othoobooks.be

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd,
opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of
openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij
elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of
op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke
toestemming van de uitgever.

NUR 711
D/2026/5930/024
ISBN 978 90 8528 840 4
ISBN e-boek 978 90 8528 854 1

Het Goede Boek

Net als Otheo Books hecht Arctic Paper veel waarde aan de kwaliteit van boeken. Boeken die lezers inspireren, gedrukt op papier dat generaties lang meegaat. Munken Book-papier heeft een warme tint, voelt natuurlijk aan en draagt zo bij aan een aangename leeservaring. Het wordt milieuvriendelijk geproduceerd bij Arctic Paper Munkedal in Zweden en is Cradle-to-Cradle gecertificeerd, geschikt voor de circulaire economie.

Dit boek werd volledig geproduceerd in Europa.